

РОЛЬ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В СИСТЕМІ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

THE ROLE OF INTERNAL AUDIT IN THE SYSTEM OF EFFECTIVE ENTERPRISE MANAGEMENT

УДК 657.6:658.15

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct47-32>

Гелей Л.О.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і фінансів
Львівський інститут економіки і туризму

Банера Н.П.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і фінансів
Львівський інститут економіки і туризму

Пилипенко С.М.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і фінансів
Львівський інститут економіки і туризму

Heley Lyudmila

Lviv Institute of Economics and Tourism

Banera Nadiia

Lviv Institute of Economics and Tourism

Pylypenko Solomiia

Lviv Institute of Economics and Tourism

У статті розглянуто основні тенденції розвитку внутрішнього аудиту, зокрема розкрито зміст поняття «внутрішній аудит» та питання його необхідності в системі управління підприємством. Розглянуто класифікацію призначень внутрішнього аудиту, сучасні наукові погляди після вивчення яких стає можливим дати авторське трактування поняття «внутрішній аудит». З'ясовано відмінності зовнішнього та внутрішнього аудиту за основними ознаками та зроблено висновок, що внутрішній аудит призначений для вирішення функціональних завдань керівництва організації та прийняття управлінських рішень для ефективної роботи підприємства. Водночас зовнішній аудит проводиться відповідно до чинного законодавства та покликаний забезпечити достовірною інформацією зовнішніх користувачів. Розкрито переваги і недоліки впровадження постійно діючої аудиторської служби на підприємстві. Представлено схему взаємозв'язку основних складників системи внутрішнього аудиту на підприємстві та їхні основні функції.

Ключові слова: аудит, внутрішній аудит, зовнішній аудит, господарська діяльність, контроль, аудиторська служба.

В статье рассмотрены основные тенденции развития внутреннего аудита, в

частности раскрыты содержание понятия «внутренний аудит» и вопрос его необходимости в системе управления предприятием. Рассмотрены классификация назначений внутреннего аудита, современные научные взгляды, после изучения которых становится возможным дать авторское трактование понятия «внутренний аудит». Выяснены различия внешнего и внутреннего аудита по основным признакам и сделан вывод, что внутренний аудит предназначен для решения функциональных задач руководства организации и принятия управленческих решений для эффективной работы предприятия. В то же время внешний аудит проводится в соответствии с действующим законодательством и призван обеспечить достоверной информацией внешних пользователей. Раскрыты преимущества и недостатки внедрения постоянно действующей аудиторской службы на предприятии. Представлена схема взаимосвязи основных составляющих системы внутреннего аудита на предприятии и их основные функции.

Ключевые слова: аудит, внутренний аудит, внешний аудит, хозяйственная деятельность, контроль, аудиторская служба.

The article considers the main trends in the development of internal audit, in particular, reveals the content of the concept of "internal audit" and the need for it in the enterprise management system. The classification of the purposes of internal audit is considered, modern scientific views after the study of which it becomes possible to give the author's interpretation of the concept of "internal audit". The differences between external and internal audit on the main features were clarified and it was concluded that the internal audit is designed to help managers and owners to objectively assess the real situation of the organization and make the right management decisions for the effective operation of the enterprise. At the same time, the external audit is conducted in accordance with current legislation and is designed to provide reliable information to external users. The defining aspect is not always a clear understanding of the role of internal audit in the management process, which in turn leads to the fact that internal audit is carried out only to identify certain shortcomings, cases of falsification and so on. That is why internal audit should be a source of information that will help managers and owners to objectively assess the real situation of the organization and make the right management decisions. The advantages and disadvantages of the introduction of a permanent audit service at the enterprise are revealed. The scheme of interrelation of the basic components of system of internal audit at the enterprise is presented: planning, accounting, control, the analysis, regulation. The main functions of the internal audit system at the enterprise are presented: control over the correctness of financial, statistical, management and tax reporting; control over the activities of structural units of the enterprise; supervision of the operation of management and information transmission systems; operational control of the main activities of the enterprise. It is generalized that internal audit in the general audit system is aimed at conducting audits and evaluating financial and economic activities, compliance with laws, regulations, analysis of completeness and timeliness of financial and other reporting, which is conducted to reduce risk in management decisions at the enterprise.

Key words: audit, internal audit, external audit, economic activity, control, audit service.

Постановка проблеми. Внутрішній аудит є одним із дієвих інструментів виявлення можливостей для підвищення ефективності управління підприємством. Функціонування сучасних вітчизняних підприємств в умовах становлення українського обліку та звітності, постійних змін у прагненні наближення до міжнародних стандартів обліку та звітності викликає нагальну потребу в сучасному виді контролю. Тому роль внутрішнього аудиту у взаємовідносинах суб'єкта господарювання та

власників підприємства постійно зростає та не втрачає своєї актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні проблемами теорії аудиту, його класифікації займається низка відомих учених. Праці таких зарубіжних авторів, як А. Арнс, Р. Адамс, Ф.Л. Дефліз, перекладені на російську мову, формують ґрунтовну базу теорії та практики аудиту. Вивченням побудови системи внутрішнього аудиту на підприємстві займаються вітчизняні науковці,

зокрема А.Н. Бортик, Ф.Ф. Бутинець, Н.І. Дорош, Л.В. Нападівська, О.А. Петрик, В.С. Рудницький, Б.Ф. Усач. Вивчення робіт наведених авторів дало змогу з'ясувати характерні риси внутрішнього аудиту та побудови аудиторської служби на підприємстві. Однак подальшого дослідження вимагають питання врахування особливостей підприємств під час створення в них аудиторських служб і формування внутрішнього аудиту.

Постановка завдання. Метою дослідження є узагальнення наукових позицій щодо визначення понять внутрішнього аудиту, виділення критеріїв його розмежування із зовнішнім аудитом, а також обґрунтування переваг його застосування на підприємстві як одного зі складників ефективного управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Трактують сутності внутрішнього аудиту в економічній літературі досить неоднозначне. Найбільш поширеним є визначення внутрішнього аудиту як складової частини внутрішнього контролю [3, с. 61]. Як стверджує А.Д. Шеремет, внутрішній аудит – елемент внутрішнього контролю на підприємстві, який здійснюється спеціально призначеним персоналом у рамках підприємства [9, с. 37]. Подібне визначення внутрішнього аудиту пропонує нам і Ф.Л. Дефліз, вважаючи, що це один зі способів керівництва організації й ефективністю роботи інших ланок структури внутрішнього контролю [7, с. 150].

Типовим для економістів англо-саксонських країн є представлення внутрішнього аудиту як установленної в організації незалежної системи оцінки і перевірки її діяльності з метою допомоги працівникам ефективно виконувати власні обов'язки [16, с. 6; 25, с. 862].

Неприпустиме і таке отождоження: внутрішній аудит – це фактично внутрішньогосподарський контроль [2, с. 13]. Оскільки внутрішній аудит є складовим елементом внутрішньогосподарського контролю, то їхні функції багато в чому збігаються: внутрішньогосподарський контроль здійснюють

усі структурні підрозділи підприємства і спеціалізований відділ внутрішнього аудиту.

У результаті вивчення зарубіжної і вітчизняної спеціальної літератури можна виділити такі ознаки класифікації визначень внутрішнього аудиту:

- внутрішній аудит в інтересах власників;
- внутрішній аудит в інтересах керівників;
- внутрішній аудит в інтересах керівників та власників.

Таку класифікацію наведено у табл. 1.

П.І. Камишанов розглядає внутрішній аудит як невід'ємний і важливий елемент контролю в процесі менеджменту, потреба у якому виникає у великих організаціях у зв'язку з тим, що вища ланка керівництва не займається повсякденним контролем діяльності нижчих управлінських структур [10, с. 12].

Т.А. Бутинець зазначає, що «внутрішній аудит – це одна з функцій управління, розроблена керівництвом система контрольних процедур із поточного та подальшого контролю бізнес-процесів, що здійснюється працівниками спеціалізованого структурного підрозділу компанії» [5].

Аналогічної точки зору дотримується і М.С. Бичкова, вважаючи, що «внутрішній аудит являє собою елемент внутрішнього контролю, який організований керівництвом підприємства з метою аналізу облікових та інших контрольних даних» [3, с. 21].

Уявлення про сутність і предмет внутрішнього аудиту неоднозначне як у зарубіжних, так і українських учених і практиків.

На думку англійського фахівця Р. Доджа, внутрішній аудит являє собою процес, підлеглий внутрішньому контролю. «Внутрішній аудит є складовою частиною внутрішнього контролю, здійснюється за рішенням органів управління фірми для цілей контролю й аналізу діяльності» [8, с. 87].

На думку англійського вченого Р. Адамса, внутрішній аудит – це «елемент системи внутрішнього контролю, який створений адміністрацією для перевірки, оцінки і представлення звітності про

Таблиця 1

Класифікація призначень внутрішнього аудиту

№ п/п	Науковці, які вивчали внутрішній аудит	Призначення внутрішнього аудиту та його роль
Внутрішній аудит в інтересах керівників		
1.	П.І. Камишанов	Елемент контролю в системі менеджменту
Внутрішній аудит в інтересах керівників та власників		
2.	О. Макоєв	Система оперативного, періодичного чи разового забезпечення інформацією керівника чи власників економічного суб'єкта шляхом організації незалежного контролю, підготовки управлінських рішень
Внутрішній аудит в інтересах власників		
3.	Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг	Забезпечення стабільного і ефективного функціонування підприємства, дотримання внутрішньогосподарської політики, збереження та раціональне використання активів підприємства, запобігання та викриття фальсифікаційних помилок, забезпечення точності та повноти бухгалтерських записів, своєчасної підготовки надійної інформації. Діяльність внутрішньої аудиторської служби підприємства

Джерело: побудовано авторами на основі [10–12]

бухгалтерський облік та інші складники контролю господарської діяльності» [1, с. 87].

Міжнародні стандарти аудиту не дають чіткого визначення внутрішнього аудиту, проте відзначається, що «внутрішні аудитори (*Internal auditors*) – фізичні особи, обов'язком яких є виконання функцій внутрішнього аудиту» [12].

Заслуговує на увагу думка В.С. Рудницького, який поділяє внутрішній аудит за організаційними принципами на два види: внутрішньосистемний і внутрішньогосподарський [15]. Уважаємо, що поняттю «внутрішній аудит» у цьому разі відповідає поняття «внутрішньогосподарський аудит», а внутрішньосистемний аудит – це ревізія.

Дослідивши різні існуючі підходи до визначення поняття «внутрішній аудит» у наукових працях та нормативних актах, можна запропонувати таке трактування цього поняття: *внутрішній аудит* – це форма незалежного фінансово-господарського контролю всередині суб'єкта господарювання, спрямованого на комплексну оцінку результатів діяльності підприємства, визначення ефективності системи управління та надання інформації та пропозицій щодо вдосконалення системи обліку та контролю на підприємстві на різних рівнях із метою управління потенційними ризиками, здійснення ефективного фінансового контролю, забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Важливо зазначити, внутрішній аудит орієнтований на конкретного користувача – адміністрацію підприємства. Слід наголосити, що незалежність думки аудитора, як того вимагає визначення, слід

розуміти як незалежність від служб, що перевіряються, а не від керівництва.

Зовнішній і внутрішній аудит, насамперед, відрізняються глибиною дослідження і спрямованістю. Зовнішній аудит базується на звітності, що підлягає публікації. Внутрішній аудит ураховує специфіку підприємства і форми звітності (документи), що не публікуються, і відомості, які мало цікавлять зовнішнього аудитора [14]:

- прогноз прибутків;
- прогноз продажу;
- план невідкладних заходів, які мають бути здійснені в короткі строки;
- програму введення в дію нових основних засобів;
- відомості про вплив соціальних, економічних і політичних тенденцій у суспільстві на виробничо-господарську діяльність підприємства;
- матеріали зіставлення аналітичних даних і виявлення помилок у звітності.

Зовнішній аудит здійснюється періодично, тоді як внутрішній проводиться частіше, що суттєво підвищує ефективність діяльності структурних підрозділів підприємства [14]. Можна сказати, що аудит, як і будь-яка діяльність, пов'язана із законодавством, стандартизується і нормується. З іншого боку, відсутність будь-яких обмежень на зміст і форми проведення внутрішнього аудиту стимулює розроблення спеціалізованих експертних систем із різною глибиною аналізу фінансового стану підприємства. Водночас ці два види аудиту мають відмінності, що можна прослідкувати в табл. 2.

Таблиця 2

Відмінні ознаки зовнішнього та внутрішнього аудиту

Ознаки	Внутрішній аудит	Зовнішній аудит
Мета	Оцінка ефективності системи бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю	Оцінка повноти та підтвердження фінансової звітності, відповідність бухгалтерського обліку нормативно-законодавчим актам України
Завдання	Задоволення інформаційної потреби адміністративно-управлінського апарату установи	Задоволення інтересів власників підприємств і третіх осіб, що мають фінансові відносини з конкретним підприємством щодо його стійкого положення у світі бізнесу
Суб'єкти	Співробітники підприємства, що спеціалізуються в галузі організації виробництва, економіки, фінансів	Незалежні аудитори й аудиторські фірми, занесені до Реєстру аудиторських фірм і аудиторів, що одноосібно надають аудиторські послуги
Підстава	Наказ керівника установи	Договір на проведення аудиту
Кваліфікація	Визначається посадовими інструкціями	Регламентується Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність»
Форма утворення	Структурний підрозділ, співробітник установи	Юридична особа, приватний підприємець
Практичне завдання	Забезпечення постійного контролю над зберіганням майна, коштів установ	Виявлення перекручень у фінансовій звітності, фактів шахрайства, визначення інвестиційної привабливості підприємства
Періодичність проведення	Безперервний контроль на основі затвердженого плану і прийнятих рішень	Установлюється державою. За обов'язкового аудиту, за бажанням клієнта, на добровільній основі
Відповідальність	Перед керівним апаратом установи за достовірність наданої інформації	Перед замовником за якість виконаної роботи

Джерело: побудовано авторами на основі [1; 6; 13]

Аналізуючи наведені вище точки зору, слід зазначити, що спільним для них є те, що внутрішній аудит на підприємстві здійснюється в інтересах керівництва підприємства. У цьому разі незахищеними залишаються інтереси власників підприємства, особливо тих, для яких, відповідно до чинного законодавства, проведення щорічного зовнішнього аудиту не є обов'язковим.

Як правило, функції внутрішнього аудиту складаються з контролю над функціонуванням та організацією систем бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю. Даний вид контролю – це виконання частини функцій керівництва підприємства. Служба внутрішнього аудиту, як правило, відповідає перед керівництвом підприємства за постійне спостереження та контроль над функціонуванням цих систем.

Не можна погодитися з тим, що внутрішній аудит проводиться виключно в інтересах керівництва підприємства, навпаки, можна стверджувати, що в ідеалі служба внутрішнього аудиту має підпорядковуватися власникам (акціонерам) підприємства і діяти в їхніх інтересах, оскільки основним принципом аудиту є незалежність аудиторів.

Внутрішній аудит організовується в інтересах власників і регламентується його внутрішніми документами для контролю над дотриманням установленого порядку ведення бухгалтерського обліку і надійністю функціонування системи внутрішнього контролю [7].

На нашу думку, для суттєвого поліпшення аудиторських послуг відповідні працівники мають проявляти максимальну ініціативу і зацікавленість процесом через висловлення пропозицій щодо вибору об'єктів перевірок, методів та строків проведення аудиту, як планового, так і позапланового.

Працівники аудиторської служби на підприємстві, за якими закріплена певна ділянка аналітичної роботи, краще орієнтуються у своїй визначеній частині роботи, ніж керівництво фірми, тому основою якості внутрішньофірмових аудиторських послуг виступає затверджене у правовому

порядку право рядових працівників брати участь у плануванні аудиторської діяльності [18].

Для економії фінансових ресурсів деякі підприємства доручають проведення внутрішнього аудиту фінансовим відділам та відділам контролінгу, у складі яких інколи створюються спеціалізовані підрозділи для здійснення аудиторських перевірок. Внутрішні аудитори деякою мірою є підконтрольними керівництву підприємства, тому їхня думка є менш об'єктивною порівняно з висновками зовнішніх аудиторів, але при цьому внутрішній аудит володіє вищим ступенем довіри в дотриманні принципу конфіденційності [13]. Передусім служба внутрішнього аудиту зорієнтована на захист інтересів власника підприємства, який визначає її конкретні завдання.

Переваги і недоліки впровадження постійно діючої аудиторської служби на підприємстві наведено в табл. 3.

Прийняття рішення про створення внутрішньої аудиторської служби на підприємстві покладається на власника та найвище керівництво компанії. Проведення внутрішнього аудиту допомагає встановити достовірність інформації, відображеної у звітності, виявити наявні відхилення облікових даних від фактичних, що сприяє поліпшенню ефективності процесів аналізу, прогнозування і планування, а отже, й роботи підприємства у цілому [17]. Проте головним призначенням служби внутрішнього аудиту є контроль діяльності усіх структурних підрозділів підприємства. На рис. 1 відображено взаємозв'язок основних складників системи управління підприємством, у тому числі й місце служби внутрішнього контролю.

Функціональне призначення внутрішнього аудиту значною мірою визнається його взаємозв'язком із контролем як складової частини системи управління.

Основними функціями системи внутрішнього аудиту на підприємстві, на нашу думку, виступають:

- контроль над правильністю складання фінансової, статистичної, управлінської та податкової звітності;

Таблиця 3

Переваги і недоліки в упровадженні постійно діючої аудиторської служби внутрішнього аудиту на підприємстві

Переваги	Недоліки
1. Внутрішній аудит – це ефективна система контролю над господарською діяльністю суб'єкта господарювання.	1. Недостатньою мірою виконується принцип незалежності аудитора.
2. Сприяє поліпшенню якості зовнішніх аудиторських перевірок.	2. Існує можливість побудови помилкового уявлення зовнішніх аудиторів про фінансовий стан підприємства на основі ознайомлення зі звітами внутрішніх аудиторів.
3. Внутрішнім аудиторам потрібно прикласти менше часу і зусиль для виявлення наявних відхилень.	3. Зовнішні аудитори можуть із легкістю вказати на прорахунки не лише рядових працівників, а й керівника підприємства. Поради зовнішніх аудиторів базуються на багаторазовому спостереженні за діяльністю інших підприємств галузі.
4. Внутрішній аудит зазвичай краще забезпечує потребу підприємства у попередньому, поточному і наступному контролі, тоді як зовнішній аудит переважно базується на перевірці готових звітних даних.	4. Одноразові аудиторські послуги зі сторони коштують дешевше, ніж постійний контроль із боку внутрішніх аудиторських служб.

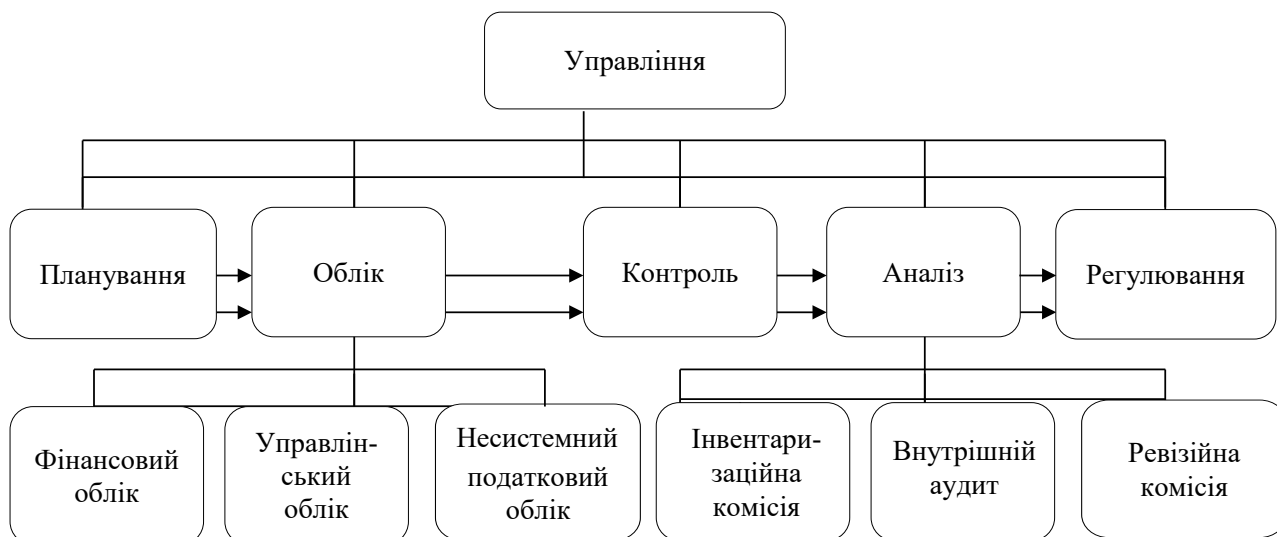

Рис. 1. Схема взаємозв'язку основних складників системи управління на підприємстві

- контроль діяльності структурних підрозділів підприємства;
- нагляд за роботою систем управління та передачі інформації;
- оперативний контроль основних видів діяльності підприємства.

Найефективнішим видом контролю, а отже, й внутрішнього аудиту, вважається поточний контроль, у ході якого вже відомі певні наслідки процесів, що почалися, але ще можливо внести поправки у затверджені плани. Зовнішній аудит має обмежені можливості щодо здійснення оперативних поправок і спеціалізується переважно на перевірці звітних даних. Час проведення планових та позапланових перевірок повинен визначатися не лише у зв'язку з установленням фахівцями найвищої ймовірності виникнення відхилень (зокрема, матеріально відповідальних осіб виробничих підрозділів підприємства доцільно перевіряти за збільшення чи зменшення матеріальних цінностей у відповідних підрозділах) залежно від фактичного фінансового стану підприємства, а й за зміни зовнішніх ринкових умов, зокрема інфляційних процесів у країні.

Висновки з проведеного дослідження.

Узагальнення результатів дослідження дає змогу визначити, що внутрішній аудит у загальній системі аудиту спрямований на проведення перевірок і здійснення оцінювання фінансової та господарської діяльності, дотримання законів, нормативних актів, аналіз повноти і своєчасності фінансової й іншої звітності, яка ведеться для зменшення ризику під час прийняття управлінських рішень на підприємстві. Правильно проведена процедура аудиту на підприємстві передбачає встановлення чітких правил контролю якості внутрішнього аудиту та встановлення обов'язків працівників даної сфери у посадових інструкціях. На організацію системи внутрішнього контролю багато в чому

справляють свій вплив розміри і галузева приналежність підприємства, причому побудова аудиторської служби, її функціонально-організаційна і ієрархічна структура мають узгоджуватися з формами організації бухгалтерського, податкового і управлінського обліку, прийнятих на підприємстві, автоматизацією облікових процесів і кваліфікацією працівників-аудиторів.

Одними зі способів підвищення ефективності внутрішнього аудиту є взаємний контроль аудиторів та правильна побудова системи оцінки якості аудиторських послуг.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Адамс Р. Основы аудита / под ред. Я.В. Соколова. Москва : Аудит, ЮНИТИ, 1995. 398 с.
2. Алборов Р.А. Аудит в организациях промышленности, торговли и АПК. Москва : Дело и Сервис, 2000. 432 с.
3. Бычкова С.М. Аудиторская деятельность. Теория и практика. Санкт-Петербург : Лань, 2000. 320 с.
4. Бурцев В.В. Деятельность внутренних аудиторов и внутренних ревизоров: сравнительные аспекты. *Аудитор*. 1999. № 1–2. С. 31–33.
5. Бутинець Т.А. Внутрішній аудит основних засобів: виявлення типових порушень в обліку. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2014. Вип. 3. С. 3–12.
6. Давидов Г.М. Аудит. Київ : Знання, КОО, 2002. 363 с.
7. Дефлиз Ф.Л., Дженик Г.Р., О'Рейли В.М. Аудит Монтгомери. Москва : Аудит, ЮНИТИ, 1995. 542 с.
8. Додж Р. Краткое руководство по стандартам и нормам аудита / пер. с англ. Москва : Сирин, 2002. 221 с.
9. Аудиторская деятельность в страховании / Т.А. Дубровина и др. ; под ред. А.Д. Шеремета. Москва : ИНФРА-М, 1997. 384 с.
10. Камышанов П.И. Знакомьтесь: аудит (организация и методика проверок). Москва : Маркетинг, 1994. 454 с.

11. Макоєв О. Внутренний аудит: понятие и предназначение. *Аудитор*. 2001. № 11. С. 5–16.

12. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/MCA%202016-2017_частина%201\(1\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/MCA%202016-2017_частина%201(1).pdf) (дата звернення: 23.09.2020).

13. Основи аудиту / С.І. Дерев'яно та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 238 с.

14. Потопальська Г.Г. Зовнішній та внутрішній аудит в Україні. *Український соціум*. 2005. № 1(6). С. 93–100.

15. Рудницький В.С. Внутрішній аудит: методологія, організація : монографія. Тернопіль : Економічна думка, 2000. 104 с.

16. Робертсон Дж. Аудит / пер. с. англ. Дж. Робертсон. Москва : Контакт, 1993. 474 с.

17. Сподарик В. Внутрішній аудит: проблеми, методика та організація. *Економічний аналіз*. 2010. № 6. С. 503–505.

18. Ченаш В.С. Внутрішній аудит як система забезпечення ефективного управління підприємством. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 6. С. 116–119.

REFERENCES:

1. Adams R. (1995) *Osnovy audita* [Principles of auditing]. Moscow: Audit, UNITY. (in Russian)

2. Alborov R. A. (2000) *Audit v organizatsiyakh promyshlennosti, torgovli i APK* [The Audit in the organizations of industry, trade and agriculture]. Moscow: Publishing house «Case and Service». (in Russian)

3. Bychkova S. M. (2000) *Auditorskaya deyatel'nost. Teoriya i praktika* [Audit Activity. Theory and Practice]. Saint Petersburg: Lan. (in Russian)

4. Burtsev V. V. (1999) *Deyatel'nost vnutrennix auditorov i vnutrennix revizorov: sravnitel'nye aspektu* [The Activity of internal auditors and the internal auditors: comparative aspects]. *Auditor*, no. 1-2, pp. 31–33.

5. Butynets F. F. (2002) *Audit* [Audit]. Zhytomyr: PP «Ruta». (in Ukrainian)

6. Davydov G. M. (2002) *Audit* [Audit]. Kyiv: T-vo «Knowledge», CCW. (in Ukrainian)

7. Deflitz F. L., Dzhhenik G. R., O'Rejli V. M. *Audit* [Audit]. Moscow: «Audit». Publishing Association «UNITY». (in Russian)

8. Dodzh R. (2002) *Kratkoye rukovodstvo po standartam i normam audita* [Quick Guide to Auditing Standards and Guide-lines]. Moscow: Sirin. (in Russian)

9. Dubrovina T. A., Sukhov A. V., Sheremet A. D. (1997) *Auditorskaya deyatel'nost' v strakhovanii* [Audit activity in insurance]. Moscow: INFRA-M. (in Russian)

10. Kamyshanov P. S. (1994) *Znakomtes audit (organizacija i metodika proverok)* [Meet: audit (organization and methods)]. Moscow: IVC «Marketing». (in Russian)

11. Makoev O. (2001) *Vnutrennij audit: ponjatiei prednaznachenie* [Internal audit: the concept and purpose]. *Auditor*, no. 11, pp. 5–16.

12. Mizhnarodni standarty kontroliu yakosti, audytu, ohliadu, inshoho nadannia vpevnenosti ta suputnikh posluh [International Standards for Quality Control, Auditing, Inspection, Other Assurance and Related Services]. Available at: [https://mof.gov.ua/storage/files/MCA%202016-2017_частина%201\(1\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/MCA%202016-2017_частина%201(1).pdf) (accessed 23 September 2020).

13. Derevianko S. I., Oliinyk S. O., Kuzyk N. P., Haniailo O. M. (2008) *Osnovy audytu* [Basics of audit]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. (in Ukrainian)

14. Potopalska H. H. (2005) *Zovnishnii ta vnutrishnii audyt v Ukraini* [External and internal audit in Ukraine]. *Ukrainskyi sotsium*, no. 1(6), pp. 93–100.

15. Rudnytskyi V. S. (2000) *Vnutrishnii audyt: metodolohiia, orhanizatsiia* [Internal audit: methodology, organization]. Ternopil: Ekonomichna dumka. (in Ukrainian)

16. Robertson Dzh. (1993) *Audyt* [Audit]. Moscow: KPMG: Audytorskaia firma «Kontakt». (in Russian)

17. Spodaryk V. (2010) *Vnutrishnii audyt: problemy, metodyka ta orhanizatsiia* [Internal audit: problems, methods and organization]. *Ekonomichnyi analiz*, no. 6, pp. 503–506.

18. Chenash V. S. (2009) *Vnutrishnii audyt yak systema zabezpechennia efektyvnoho upravlinnia pidpriemstvom* [Internal audit as a system to ensure effective management of the enterprise]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, no. 6, pp. 116–119.